

Kísérletek a csehszlovákiai magyarság politikai egységének megteremtésére a két világháború között

ANITA ELEK

94(437)"1918/1938"

Attempts to establish a political unity of Czechoslovakian Hungarians between the two world wars

323.15(=511.141)(437)"1918/1938"

329.4(=511.141)(437)"1918/1938"

Keywords: The political direction of the Hungarian parties in Czechoslovakia between the two world wars. Personal, political, religious and social differences between the parties. The negotiations leading to the fusion of parties of the Hungarian minority (1936).

Bevezetés

Munkámban kísérletet teszek a csehszlovákiai magyar pártpolitikában a két világháború között lezajló pártegyesülési mozgalom többoldalú bemutatására. A kisebbségi magyar pártpolitika írásomban vizsgált korszakának egyes fejezetei a mai napig feltáratlanok, így a magyarországi és a szlovákiai levéltári iratanyag további, részletekbe menő feltárása újabb kutatások feladata lesz.

A két világháború közötti csehszlovákiai magyar pártpolitika története értelmezhetetlen a korabeli magyarországi politikai helyzet és a csehszlovák belpolitika alakulásának párhuzamos vizsgálata nélkül. A húszas évek második felétől a kisebbségi magyar politikában megindult az a pártegyesülési mozgalom, melynek célja az egységes magyar párt megteremtése volt. A csehszlovákiai magyarság egységének egységes politikai érdekképviseletét ellátó magyar párt létrehozására tett kísérletek végigvonultak a két világháború közötti csehszlovákiai magyar pártpolitikán.

Kutatásaim során – a magyarországi levéltári anyagot tekintve – feldolgoztam a Külügyminisztérium Politikai Osztályának rezervált iratait és Szülő Géza hagyatékát. Munkám lényeges forrásai voltak a korabeli magyar és szlovák nyelvű sajtókiadványok: a *Prágai Magyar Hírlap*, a *Komáromi Lapok* és a *Slovák*. Tanulmányom megírása során elsősorban a magyarországi levéltári iratanyagra és a korabeli magyar és szlovák nyelvű sajtóorgánumokra támaszkodtam, többek között azért is, mert a témához kapcsolódó szakirodalmak listája igencsak rövid.

Írásomban vizsgálom a kisebbségi magyar pártok pártstratégiáit, a magyar pártok között feszülő politikai ellentéteket, a magyarországi hivatalos kormánykörök szerepét a csehszlovákiai magyarság egységes pártjának létrehozásában, a többségi pártok álláspontját a magyar pártokkal kapcsolatban és végül, de nem utolsósorban a kisebbségi német pártok és az ellenzéki magyar politikusok közötti kapcsolatok szerepét a magyar pártok között megindult egyesülési mozgalomban.

A pártegyesülés felé vezető út

Csehszlovákiában a kisebbségi magyarság érdekvédelmének az ellátása a magyar politikai pártokra hárult. A csehszlovák állami szervek ugyanis nem nézték jó szemmel egy országos érdekvédelmi szervezet megalakítását szorgalmazó lépéseket. A csehszlovákiai magyar pártok ugyanakkor kulturális és sajtóosztályaik létrehozásával el tudták látni azokat a feladatokat, melyek egy országos érdekvédelmi szervezet hatáskörébe tartozhatnának. A kisebbségi magyarság minél hatékonyabb érdekképviseletének az ellátása végett a pártok megkísérelték tevékenységük összehangolását. A magyar pártok szervezeti együttműködésének az irányába tett első lépésre 1920. november 30-án került sor Ungvárott, ahol a kárpátaljai magyar pártok megalakították a Ruszinszkói Magyar Pártszövetséget, majd december 7-én, Ótátrafüreden létrejött a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Közös Bizottsága. A Közös Bizottság munkájában részt vett az Országos Keresztényszocialista Párt, az Országos Magyar Kisgazda, Földműves és Kisiparos Párt, a Ruszinszkói Magyar Pártszövetség és a Szepesi Német Párt. Néhány hónappal később, 1921. február 14-én került sor egy szűkebb irányító testület, az ún. Vezérlő Bizottság megválasztására, melynek elnöke Körmenty-Ékes Lajos lett. (Angyal 2002, 63–74. p.)

A magyar pártok együttműködésének megvalósítását elősegítő következő lépésre a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Központi Irodájának létrehozásakor került sor, 1922 februárjában. A Központi Irodát a Közös Bizottságban részt vevő pártok hozták létre. Székhelye Losoncon volt, de munkájának súlypontja a későbbiekben Losoncra egyre inkább Prágába helyeződött át. Igazgatója Petrogalli Oszkár lett. Feladata kiterjedt a pártok tevékenységének az összehangolására a politika, a gazdaság és a kultúra terén. (Angyal 2002, 93. p.)

A Közös Bizottság és a Központi Iroda létrehozása jelentette a magyar pártok intézményes együttműködésére tett első lépéseket. A pártok között azonban a létrehozott közös szervek ellenére is akadtak feszültségek. A Közös Bizottság 1925-re megszűnt, a Központi Irodának pedig – a források tanúsága szerint – nem volt tényleges befolyása a magyar pártok pártpolitikájára, tevékenysége főként a kisebbségi magyarságra vonatkozó adatok gyűjtésére terjedt ki.

A húszas évek második felében, 1925-től a csehszlovákiai magyar pártpolitikában megindult az a pártegyesülési mozgalom, melynek célja a kisebbségi magyarság egységes pártjának megteremtése volt. A magyar politikai pártok fúzióját célzó kísérletek céljukat tekintve már túlmutattak a pártok intézményes együttműködésének a keretein. Szent-Ivány Józsefnek, a csehszlovákiai magyar kisgazdapárt vezetőjének felhívását az egységes magyar párt létrehozására 1925. március 27-én közölte a Prágai Magyar Hírlap (PMH). Lényege abban állt, hogy meg kell teremteni a csehszlovákiai magyarság egységes pártját.¹ A felhívást a lap az Országos Keresztényszocialista Párton (OKP) belül kirobbant politikai harc kiéleződése után tette közzé. Szent-Ivány megfelelőnek látta az alkalmat az egységes párt megteremtésére, mikor válság tört ki a keresztényszocialista párt sorain belül. Abban bízott, hogy a keresztényszocialisták a válság során meggyengülnek, az OKP nem magyar nemzetiségű szekciói leválnak, a párt megmaradó része pedig csatlakozik az egységes magyar párthoz.²

A két párt eltérő szervezeti és tagsági struktúrával rendelkezett. A Szent-Ivány József vezette Országos Magyar Kisgazda és Földműves Párt kizárólag a kisebbségi

magyarság körében szervezkedett, míg a keresztényszocialista párt nem magyar nemzetiségű szekciókkal is rendelkezett. Az OKP szlovák osztálya nagyságát tekintve nem volt jelentős, és leginkább a magyar környezetben élő magyar érzelmű intelligenciát foglalta magába. A nem magyar nemzetiségű szekciók csak minimális mértékben voltak hatással a keresztényszocialista párt politikai irányvonalának alakítására. (Lipták 1992, 152. p.)

A felhívás közzététele után, április 14-én a prágai magyar követ, Matuska Péter készített jelentést a magyar külügyminisztérium részére az egységes párt megalakulásáért elindult mozgalomról. Matuska jelentése szerint a keresztényszocialisták többsége ellenzi az egységes párthoz való csatlakozást, nyilván azért, mert az egységes párt a kisebbségi magyarságot nemzeti alapon szervezné meg, a keresztényszocialista párt pedig tartott a szlovák, a német és a ruszin nemzetiségű osztályainak az esetleges leszakadásától.³

A Pozsonyi Rendőr-igazgatóság szerint a felhívás hátterében a magyar kormánykörök utasítása állt a kisebbségi magyarság egységes pártjának megteremtésére, mikor válság tört ki a keresztényszocialista párt soraiban. Az azonban 1925 őszére világossá vált, hogy az OKP új vezetése Szüllő Géza irányításával – a Lelley Jenő vezette csoport kiválása után⁴ – továbbra is megtartja önállóságát és nem csatlakozik az egységes párthoz. (Angyal 2002, 120–122. p.)

A keresztényszocialista párt 1925. október 5-én, Kassán megtartott kongresszusán Szüllő Géza, a pártvezér hangsúlyozta, hogy a keresztényszocialista pártot az egységes pártba belevinni nem fogja. Palkovich Viktor, a papi szárny képviselője beszédében kifejtette a párttagok aggodalmát, hogy „ezen egyesülés által nem többet veszítenénk-e szlovák és német testvéreink elmaradása, mint amennyit nyernénk az új tagok esetleges csatlakozása által”.⁵ A keresztényszocialisták félelmét támasztják alá Hlinka bizalmi emberének, Macháček Pálnak a kijelentései, melyekből arra lehet következtetni, hogy Hlinka pártja örömmel venné az egységes magyar párt megalakulását. Valószínűleg azért, mert ettől az OKP szlovák osztályának a leszakadását, majd a Szlovák Néppárthoz való csatlakozását reméli.⁶

Az „egységes magyar párt”, a Magyar Nemzeti Párt (MNP) megalakulását 1925. október 20-án közölte a Prágai Magyar Hírlap. Az új magyar pártba az egyesülési mozgalmat elindító, Szent-Iványi vezette Országos Magyar Kisgazda és Földműves Párt és a Magyar Jogpárt lépett be. A párt elnöke Törköly József lett. A pártvezetőségben nem szerepelt Szent-Iványi József neve, mert őt már nem pártvezetőként, hanem a „szlovenszkói politika vezére”-ként tisztelték. Az ülésen a keresztényszocialista képviselők nem jelentek meg, a Szüllő vezette OKP megtartotta önállóságát.⁷ A magyar kormánykörök számára is világossá vált, hogy az új magyar párt nem lesz képes ellátni a csehszlovákiai magyarság egységes politikai érdekképviseletét. A Magyar Nemzeti Párt megalakulása után, 1925-től egészen 1936-ig a kisebbségi magyar politika berkeiben azért folyt a küzdelem, hogy az MNP és az OKP fúziójával megvalósulhasson a csehszlovákiai magyarság valódi egységes pártja.

A nemzetiek és a keresztényszocialisták egyesülésének folyamata egy évtizedig elhúzódott. A fúziót nehezítette a két párt eltérő pártstratégiája. Megalakulásakor az MNP reálpolitikát hirdetett, vagyis a kormánytámogatás elvét vallotta a kisebbségi magyarság számára nyújtott gazdasági és kulturális engedmények fejében. A keresztényszocialista párt ellenben mindvégig a merev ellenzéki politikálás, a magyarországi kormánykörök által diktált politikai vonal híve maradt. További eltérés volt a két párt

között, hogy az OKP az őslakos-elméletet hirdette, vagyis azt az elvet, hogy a magyarok, a szlovákok és a németek közösen harcolnak Szlovenszko autonómiájáért. Míg tehát a keresztényszocialista párt nem magyar nemzetiségű osztályokkal is rendelkezett, az MNP kizárólag a magyarság körében szervezkedett, ugyanakkor mindkét pártot Budapestről irányították. (Lipták 1992, 150–166. p.)

Walkó Lajos magyar külügyminiszter 1925. október 22-én Masirevich Szilárdnak, a prágai magyar követnek küldött táviratában közölte, hogy Bethlen kéreti Szent-Ivánt és Szüllőt Budapestre. Néhány nappal később, október 26-án Walkó bizalmas tájékoztatást küldött Masirevichnek, melyben közölte a két magyar politikussal folytatott megbeszélések tartalmát. Az OKP kassai kongresszusa után eldőlt, hogy a keresztényszocialisták nem lépnek be az egységes pártba, a tárgyalások célja így az volt, hogy a közelgő, második nemzetgyűlési választásokra a két magyar párt választási együttműködését megvalósítsák. A budapesti tárgyalásokon kiderült, hogy még a hivatalos magyar kormánykörök nyomása sem elég ahhoz, hogy a keresztényszocialisták és a nemzetiek közös listát állítsanak.⁸ Az OKP egyedül indult a választásokon, az MNP pedig közös listát állított a kisebbségi német pártokkal. Az 1925 novemberében megrendezett második nemzetgyűlési választásokon az MNP öt képviselői helyet szerezve megelőzte a négy mandátumot nyert OKP-t. (Darvas 1938, 70. p.)

A keresztényszocialista párt végrehajtó bizottsága 1926. február 10-én, Pozsonyban tartotta ülését. Szüllő az ülésen kifejtette, hogy pártját miért nem akarja belevinni a második nemzetgyűlési választások után a nemzetiek és a kisebbségi német pártok által létrehozott közös parlamenti klubba. Kijelentette: „A klub nálunk parlamenti tényező s politikai párttal tulajdonképpen majdnem ugyanegy. Egy klubhoz való tartozás, ha nem is teljes fúzió, de már nem is teljes függetlenség... Vagyis a klubba való tartozás több a kooperációnál és több a koalíciónál. Ez az oka annak, hogy én nem mentem bele abba a gondolatba..., hogy egy klubba egyesüljünk a szudétamenti német pártok több részével, hanem fenntartottam mint önálló pártot egy önálló parlamenti klubban.” A pártvezér foglalkozott a keresztényszocialista párt követendő pártstratégiájának kérdésével: az OKP követendő politikai irányvonala a legszélsőbb ellenzéki. Az MNP-vel való együttműködésnek a pártelnök véleménye szerint tartalmi akadálya van, a reálpolitika. Szüllő kijelentette: „A reálpolitikától félek azért is, mert a reálpolitikában való gazdasági megnyugvás ellankaszthatja a nemzeti öntudatból fakadó ellenállást.” Szüllő gazdasági és kulturális téren hajlandónak mutatkozott a nemzeti párttal való együttműködésre, azt azonban hangsúlyozta, hogy „sem fúziót, sem a párt önállóságának feladását magam részéről nem tudnám elfogadni”. Szavaiból egyértelműen kiderült, hogy a keresztényszocialisták ellenzéki politikájával nem összeegyeztethető a reálpolitika. Az ülésen döntés született arról, hogy egy háromtagú bizottság fog tárgyalni az MNP-vel való együttműködésről.⁹

A csehszlovák rendőrségi jelentések is beszámoltak a magyar pártok között feszülő ellentétekről. Következtetésük az volt, hogy mindkettőt Budapestről irányítják, mindkettő azonos célért küzd, különböző eszközökkel. Nem kell komolyan venni ezeket az ellentéteket. (Angyal 2002, 135. p.)

A két párt között 1926. május 3-án és 4-én tárgyalások folytak Pozsonyban a „közös front kialakításáról” és az együttműködésről. A pozsonyi rendőr-igazgatóság májusban bizalmas jelentést készített a megyei hivatal részére a magyar pártok közt megindult tárgyalásokról és a két párt viszonyáról. A jelentés szerint Szüllő hajlandó volt az együttműködésre a nemzeti párttal, ám ezt feltételekhez kötötte: a nemzeti párt lépjen ki a

német parlamenti klubból, szüntesse meg a párton belüli egyházi szakosztályát, zárja ki soraiból a zsidó és a liberális elemeket, hagyjon fel a Pozsony környéki szervezkedéssel, ezenkívül Szüllő nagyobb befolyást kívánt a keresztényszocialisták számára a Prágai Magyar Hírlapnál. Tarján Ödön, aki zsidó származású volt, távozott a tárgyalásról. Szent-Ivány csupán a német klubból való kilépést utasította el határozottan, mert ez a mandátum elvesztésével járt volna. Hajlandó lett volna a pozsonyi sajtóirodát megszüntetni, nagyobb befolyást engedni a keresztényszocialistáknak a PMH-nál, felszámolni a párt egyházi szakosztályát és a liberális elemeket kiutasítani a Magyar Jogpártba. Szüllő azonban kitartott minden követelése mellett. A tárgyalások így eredménytelenül végződtek. A rendőrségi jelentés szerint a „keresztényszocialista párt vezető köreiben nincs hangulat a kompromisszumra”, és a „Magyar Nemzeti Pártnál nem lehet feltételezni a hajlandóságot a további engedményekre”. (Angyal 2004, 336–338. p.)

A nemzetgyűlésben elsőként 1926 nyarán, az agrárvámok kérdésében került egymással szembe a két párt. A keresztényszocialisták elvből, az általuk képviselt sérelmi politizálásból kifolyólag ellenezték az agrárvámok megszavazását. Szüllő szerint a kormánytámogatás a vámkérdésben a külföld előtt hiteltelenné tenné az ellenzéki politizálást.¹⁰ A nemzetiek viszont támogatták a vámok elfogadását, saját kiszárazza választóikat akarták ezzel védeni. Az MNP egyébként több más törvény megszavazása esetén is támogatta a csehszlovák kormányt, ennek fejében az állampolgársági kérdésben a kisebbségi magyarság számára egy kedvezőbb törvényt sikerült elfogadtatnia. (Angyal 2006, 325. p.) A Magyar Nemzeti Párt 1926 nyarán tehát megpróbálkozott a reálpolitika gyakorlati alkalmazásával. A nemzetiek azonban hangsúlyozták, hogy a kormányba lépni nem akarnak, azt csak a pártjuk által meghatározott feltételek elfogadása esetén kívülről támogatnák. Szüllő pártja azonban továbbra is az ellenzéki ösvényén maradt.¹¹ Más volt a helyzet a katolikus papság fizetését rendező ún. kongruatortörvény esetében, mely rendezte a katolikus papság, illetve az állam által elismert valamennyi felekezet lelkészeinek állami juttatását. Ezt mindkét párt megszavazta.¹²

A nemzeti párt sikereket könyvelhetett el, hiszen az állampolgársági kérdésben a kisebbségi magyarság számára egy kedvezőbb törvényt tudott megszavaztatni, és az agrárvámok elfogadását is sikerült elérnie. A párt 1926. július 10-én, Késmárkon tartott tanácskozásán nemcsak az elért eredményekkel, hanem a keresztényszocialistákhoz fűződő viszonyral is foglalkoztak. Az ülésen hozott javaslat szerint a keresztényszocialistáknak csatlakozniuk kellene a nemzetiek reálpolitikai vonalához. A belpolitika irányítását Szent-Iványra kellene bízni, a diplomáciai vonal Szüllőnek jutna. Javaslat született a két párt együttműködését segítő közös bizottság felállításáról.¹³

Hamarosan azonban nem az MNP által javasolt bizottság alakult meg a két párt közötti együttműködés biztosítására. Magyarországon találkozott Szüllő és Szent-Ivány a magyar miniszterelnökkel, Bethlen Istvánnal, 1926. augusztus 4-én. A találkozó fő célja az volt, hogy kiküszöböljék a magyar pártok közötti ellentéteket, melyek az agrárvámok megszavazása kapcsán merültek fel. A tárgyalások során megállapították, hogy a két párt között állandó versengés észlelhető, ami határozottan káros a magyar kisebbségre nézve. A nemzeti pártnak mindent meg kell tennie, hogy a német pártok és Hlinka pártja ne lépjen be a kormányba. A nemzetiek kormánytámogató politikájának nem szabad állandónak lennie, a pártnak nem szabad egy állandó lekötöttséget vállalnia. A pártok közötti vitás kérdések rendezésének céljából egy közös bizottságot állítottak fel. A bizottságban a keresztényszocialisták részéről helyet kapott Szüllő,

Jabloniczky János, Grossschmid Géza, Bittó Dénes; a nemzeti párt részéről Szent-Ivány, Törkölly József, Szilassy Béla és Korláth Endre. A bizottság elnöke a budapesti kormánykörök bizalmát élvező volt főispán, Kürthy István lett. A megbeszélésen azt azonban leszögezték, hogy „általában a fontos politikai kérdésekben az utasítási, illetve döntési jogot a legilletékesebb tényező a maga részére fenntartja”. A legilletékesebb tényező alatt a magyar miniszterelnököt értették, ez esetben Bethlent. A két pártot tehát továbbra is Budapestről irányították.¹⁴

A Kürthy vezette közös bizottság elsőként Pöstyénben ült össze, 1926. október 12-én. Ekkor még nem sejtették, hogy a német pártok, melyekkel az MNP közös parlamenti klubban volt, ezen a napon belépnek a kormányba a nemzetiek által meghatározott feltételek elfogadása nélkül. Szüllő kijelentette, hogy a helyzetet nem fogja felhasználni Szent-Ivány ellen, sőt úgy érzi, hogy most már eljött az idő a két párt együttműködésére.¹⁵ A két párt tehát különböző helyzetben volt: a keresztényszocialista párt ellenzéki pártként szerepelt továbbra is, a nemzeti párt pedig közös parlamenti klubban maradt a kormányba belépett német agrárpárttal.

A közös bizottság 1926. november 22-én ült össze ismét és egyben utoljára Pozsonyban. A keresztényszocialisták kérték a nemzetieket, hogy alakítsanak önálló parlamenti klubot. Szent-Ivány azonban még nem akart szakítani a németekkel, és a kivárás mellett döntött. Azt remélte, hogy képes lesz a kormányba belépett németeken keresztül engedményeket kicsikarni a magyarság számára. Kürthy egyetértett Szüllővel az ellenzéki politika helyes voltát illetően és kijelentette: „Minden hozzásimulás a republikában főnnálló kormányzati rendszerhez tehát határozottan káros a magyar nemzetre nézve.” Felszólította a nemzeti pártot, hogy lépjen ki a németekkel alkotott közös parlamenti klubból. Megállapították, hogy az engedmények nélküli kormánytámogatás tovább nem folytatható. Szüllő szerint a kormánnyal tárgyalni nem lehet, elképzelhetetlen ugyanis, hogy a csehszlovák kormány engedményeket tegyen a magyarság számára. A tárgyalások eredménytelenül végződtek a két magyar párt politizálásában meglévő alapvető stratégiai különbségek miatt.¹⁶

A magyar pártok közötti viszony 1926 végére kiéleződött. Masirevich szerint rendkívül megromlott a két párt közötti viszony: Szent-Ivány meddő politikát folytat és nem tud eredményeket felmutatni, a Magyar Nemzeti Pártot személyi tekintetben reformálni kell.¹⁷ A csehszlovák rendőrségi jelentések is figyelemmel kísérték a két párt tárgyalásait. Véleményük az volt, hogy a közöttük levő szakadék immáron áthidalhatatlan. (Angyal 2002, 144–148. p.)

Szent-Ivány 1927 februárjában a magyarországi kormánykörök számára készített javaslatot a két párt közötti viszony rendezésére. Úgy vélte, hogy a Kürthy-féle közös bizottság csak elmérgesítette a pártok közötti viszonyt. A bizottság működése ezért a továbbiakban nem volna célszerű. Véleménye szerint a pártok szakosztályainak az egyesítése jelenthetné a megoldást. Szent-Ivány a keresztényszocialista pártvezér, Szüllő Géza makacsságát tette felelőssé az együttműködés hiányáért.¹⁸

A két párt közötti együttműködés továbbfejlődése szempontjából döntő jelentőségű volt, hogy a Szudétanémet Agrárpárt 1927. július 7-én felmondta a nemzeti párttal kötött szerződést. Ezzel lezárult a Magyar Nemzeti Párt politikájának az a fejezete, mikor a magyar ellenzéki pártok közül egyedül megpróbálkozott az aktivista politika gyakorlati alkalmazásával. A német pártokkal való szakítás után a nemzeti párt ellenzékbe vonult, a reálpolitika kudarca pedig Szüllő ellenzéki politikáját látszott igazolni. A nemzeti párt és a német pártok által alkotott közös parlamenti klub felbomlása után

elhárult a két magyar párt együttműködésének az útjából az egyik legfőbb akadály. A prágai magyar követség által készített jelentés szerint a csődöt mondott reálpolitika rontja Szent-Ivány presztízsét. A jelentés a magyar pártok együttműködésének legfőbb akadályát azonban nem az elvi nehézségekben látta, a fő problémát a Szüllő és Szent-Ivány között feszülő személyi ellentétben jelölte meg.¹⁹

A nemzeti párt aktivista kísérletének kudarcra utána Szüllő igazolva látta a pártja által folytatott sérelmi politika helyességét, és számolt Szent-Ivány eltűnésével a politikai életből. Szüllő szerint „az egyszer bizonyos, hogy Szent-Ivány politikai koncepciója nem volt koncepció, de másodszor megbukott. Sehol a világon egy megbukott politikát nem honoráltak, csak éppen Budapesten”. (Angyal 2002, 155. p.)

A Kürthy vezette bizottság összesen kétszer ülésezett, és a gyakorlatban csak az ellentétek elsímítására törekedett. A két magyar párt 1928 elején megállapodott abban, hogy március 1-jén, Prágában közös ülést tartanak, és majd itt hoznak végső döntést a közös parlamenti klub megalakításáról. Az ülésen azonban Szüllő nem jelent meg. Keresztényszocialista forrás szerint Szüllő távolmaradásának oka az OKP-n belüli ellentétek felszínre törése volt. A keresztényszocialista papok ugyanis nem akartak közös parlamenti klubba menni a nemzetiekkel. A katolikus papi szárny vezetője, Franciscy Lajos szenátor ellenezte leginkább a nemzeti párttal való együttműködést. A nemzetiek és a szepesi német párt képviselői megjelentek az ülésen, felvették a jegyzőkönyveket, és szabotázzsal vádolták Szüllőt. Az ülésen megjelent képviselők abban megegyeztek, hogy létrehozzák a közös parlamenti klubot.²⁰

Szüllő Géza 1928. május 25-én, a magyar kormánykörök számára készített jelentésében magyarázta a kialakult helyzetet. A keresztényszocialista pártelnök szerint a két párt közötti versengés megszüntetésének az útja nem a közös parlamenti klub létrehozása. Szüllő szerint együttműködés lehet, de közös klub nem. A katolikus papok ugyanis nem akarnak közös parlamenti klubot a liberális elemeket tartalmazó nemzeti párttal. A két párt közötti versengés megszüntetésének egyetlen lehetséges módját abban látta, ha az aktivista politikában csődöt mondott MNP beolvadna a keresztényszocialista pártba. Szüllő az OKP őslakos politikájában látta pártja valódi erejét.²¹

Az 1928 végén megtartott tartományi választásokon a két magyar párt kapcsolt listával indult, mellyel hat mandátumot sikerült elérniük. (Angyal 2001, 21–22. p.) A két magyar párt az 1929 végén megrendezett képviselőházi választásokon indult először közös listával. Szüllő azonban hangsúlyozta: „Közös párt nincs, nem is lesz, de van együttműködés.” A keresztényszocialista párt papi szárnya nem értett egyet a választási együttműködéssel. A párton belüli katolikus ellenzék vezetője, Franciscy Lajos szenátor ezért lemondott.²² A két párt 1929. október 3-án, Ótátrafüreden írta alá a választási együttműködést. Szüllő beszédében hangsúlyozta, hogy a paktum a választások után megszűnik. A szerződésben tehát nem volt szó a választások utáni együttműködésről.²³

A keresztényszocialista pártelnök 1929 szeptemberében, Budapest számára készített elemzésében bírálta a magyar kormánykörök csehszlovákiai magyar politikáját. Kifogásolta, hogy a felvidéki magyar pártpolitikát „külföldről” akarják irányítani. A fúzió helyett a két magyar párt egységes vezetésének megteremtését javasolta. Szüllő úgy vélte, hogy a „két pártot nem lehet egy párttá tenni, erre már késő van...”, de meg kell az egységes vezetést parancsszóval teremteni”. Hangsúlyozta, hogy a pártok irányítását belföldről, tehát Csehszlovákiából kellene megvalósítani a magyar kormánykörök által megbízott személyen keresztül.²⁴

A nemzetgyűlési választások után a keresztényszocialisták önálló parlamenti klubot alakítottak. Masirevich Szilárd prágai magyar követ 1930. január 28-án Apor Gábornak, a magyar külügyminisztérium politikai osztályvezetőjének írt levelében javasolta, hogy a két párt vezetőit a szoros együttműködés érdekében Bethlen István, a magyar miniszterelnök Budapestre „citálja”. A tanácskozás február folyamán Budapesten létre is jött. Célja az volt, hogy a két magyar pártot közös parlamenti klubban egyesítse. Ez a találkozó már kézzelfogható eredményekkel járt: megállapodtak a közös parlamenti klub megalakításában, továbbá a gazdasági és a kulturális szervezkedés összehangolásában.²⁵ A közös parlamenti klub, melybe a Szepesi Német Párt is belépett, 1930. március 17-én, Pozsonyban megalakult. (Angyal 2002, 171. p.)

A közös parlamenti klub létrehozása és a nemzetiekkel való szorosabb együttműködés a keresztényszocialista pártban ismét felszínre hozta az ellentéteket. A párton belüli Szüillő-ellenes szárny élére ismét a katolikus papság vezére, Franciscy kanonok állt. Ezzel szemben jóval stabilabb volt Szent-Ivány pozíciója a nemzeti pártban. (Angyal 2002, 171–172. p.)

A pártegyesülés szempontjából nem elhanyagolható körülmény az, hogy a harmincas évek elején, 1932–1933 folyamán generációváltásra került sor a magyar pártok vezetésében. Ezt a generációváltást jelentette Szüillő és Szent-Ivány háttérbe szorulása, másfelől Esterházy János és Jaross Andor befolyásának növekedése a keresztényszocialista és a nemzeti pártban. A harmincas évek első felében a magyar kisebbségi pártokon belül kezdett kialakulni a fiatalabb generációt képviselő ellenzék, mely szükségesnek érezte a magyar pártpolitika megújítását. (Popély 1990a, 98–99. p.)

A harmincas évek elején Szüillőnek a keresztényszocialista párton belül egyre több problémával kellett szembenéznie. A Franciscy vezette katolikus ellenzék nem mutatott hajlandóságot a zsidókat tömörítő nemzeti párttal való együttműködésre. Szüillő helyzete Bethlen lemondása után egyre válságosabbra fordult. A keresztényszocialista pártvezér személyesen is jó kapcsolatban állt Bethlennel, az ő politikájának megtestesítője volt Csehszlovákiában. A csehszlovák rendőrségi jelentések szerint különösen Gömbös Gyula nem kedvelte Szüillőt, így Bethlen távozása után az ő bizalmi emberének is távoznia kellett. A rendőrségi jelentések szerint a legfőbb ok, amiért az új magyar kormány megtagadta Szüillőtől az anyagi támogatást, az volt, hogy „az ígéretnek ellenére sem sikerült megvalósítania a magyar ellenzéki pártok egyesülését Szlovákiában és Kárpátalján”. A jelentések megnevezik Szüillő várható utódát Esterházy János személyében. (Angyal 2002, 177–178. p.) A Prágai Magyar Hírlap 1932. augusztus 19-én, címlapon közölte Szüillő Géza lemondását a keresztényszocialista párt elnöki posztjáról.²⁶

Böhm Rudolf szenátor 1932 novemberében készített jelentést a magyar kormánykörök számára. Böhm szerint mélyek az ellentétek a keresztényszocialista párton belül. A papi szárny ugyanis az elnöki posztra Esterházy Jánost nem tartja alkalmasnak, ezért félt, hogy a katolikus papok Esterházy pártelnökké választása esetén leszakadnak.²⁷ A keresztényszocialista párt 1932. december 14-én, Ótátrafüreden tartott ülésén Esterházy Jánost pártelnökké választották. Egy csehszlovák rendőrségi jelentés szerint a papi szárnyat képviselő Franciscy tiszteletbeli elnökké választásával sikerült megnyugtatni a lázadó papi szárnyat és megőrizni a párt egységét. (Angyal 2002, 186–187. p.)

A magyarországi belpolitikai változások hatással voltak a nemzeti pártra is. A párt új elnöke 1933 májusától Jaross Andor lett, de a pártvezér továbbra is Szent-Ivány maradt. A párt ismét jobbra tolódott, már nyoma sem volt a korábbi aktivista irányvonalnak. (Angyal 2002, 188–190. p.)

Az áttörés ennek ellenére még váratott magára. A magyar királyi követség 1932 végén íródott jelentése feszültnek ábrázolta a magyar pártok közötti viszonyt. A jelentés szerint a magyar pártok csak papíron képeznek szövetséget. A keresztényszocialisták nem akarnak együttműködni a nemzeti párti képviselőkkel, és a keresztényszocialista párton belül is mélyek az ellentétek.²⁸

Az 1935-ös év a választások tekintetében különös évnek bizonyult. Tartományi, parlamenti és járási választásokra is sor került. A májusban megtartott képviselőházi választásokon a magyar pártok ismét közös listával indultak, és sikerült megőrizniük korábbi mandátumaik számát, kilenc magyar képviselő jutott be a parlamentbe. (Angyal 2001, 23. p.) A pozsonyi magyar konzul, Bartók László 1935 májusában a magyar kormányköröknek készített jelentésében beszámolt a magyar pártok tárgyalásairól a képviselői helyek elosztását illetően. A jelentésből érezhető, hogy milyen feszült volt a képviselőházi választások után a két magyar párt közötti viszony.²⁹

A pártfúzió már egy évtizede húzódó folyamata 1935 végétől felgyorsult. A harmincas évek második felétől a nemzetközi helyzet a kisebbségi magyar pártok számára kedvezően alakult. A köztársaságban megnövekedett a csehszlovákiai magyarság politikai súlya. A közeli revízió realitását látván a magyarországi kormánykörök már egyre határozottabban követelték a pártfúziót. A Magyar Nemzeti Párt 1935 őszétől ismét kampányt kezdett a két párt egyesítéséért. A szervező Jaross Andor volt, aki népgyűléseken szónokolt a fúzió érdekében. A fúzió irányába tett első jelentősebb lépésre 1935. október 23-án, a magyar pártok nemzetgyűlési képviselőinek közös klubülésén került sor. Az ülésen létrejött a Szlovenszkói és Kárpátaljai Nemzeti Kisebbségek Politikai Nagybizottsága. A közös szervezet feladatául kapta a magyar pártok politikai, gazdasági és kulturális szervezkedésének az összehangolását. Szűllő az ülésen az együttműködés, nem pedig az egyesülés szükségességét emelte ki.³⁰

A Beneš köztársasági elnökké választása körüli ellentétek azonban ismét kiélezték a két párt közti viszonyt. Az elnökválasztásra Masaryk lemondása után, 1935. december 18-án került sor. A magyar képviselők először szavaztak nem üres lappal a köztársaságielnök-választáson. Az egyik lehetséges ok, amiért a magyar képviselők támogatták Beneš, az egyik csehszlovák rendőrségi jelentésben szerepel. A kassai rendőr-igazgatóság 1935. június 24-én íródott jelentése szerint a választások előtt be akarták tiltani a magyar pártokat, de az egyik meg nem nevezett csehszlovák politikus közbenjárására ez nem történt meg. Cserében Szűllőnek meg kellett ígérnie, hogy az elnökválasztáson a magyar pártok a meg nem nevezett politikus utasításai szerint fognak szavazni. (Angyal 2006, 331–332. p.)

Szűllő az elnökválasztás után készített feljegyzést a magyar kormánykörök számára, melyben magyarázta a magyar képviselők között az elnökválasztás körül felmerült bonyodalmakat. Az elnökválasztás után ugyanis Szent-Ivány és Jaross Budapesten azt nyilatkozták, hogy nem volt egységes a két magyar párt véleménye, mert a keresztényszocialisták Benešre szavaztak, a nemzeti párt pedig ellene voksolt. Szűllő a feljegyzésében ezt az információt helytelennek nevezi. A jelentésben a keresztényszocialista pártvezér Jaross és Esterházy nyilatkozatára hivatkozik, melyet 1935. december 18-án közölt le a PMH, mely szerint a közös klub elhatározta, hogy Beneš jelöltségét támogatja. Ezenkívül hivatkozik még Jarosznak Az Est című lapban megjelent interjújára, melyben elismerte, hogy a magyar pártok támogatják Beneš jelöltségét. Szűllő csatolta továbbá a Prager Presse december 19-i számát, mely igazolja, hogy csupán egy gazdátlan üres szavazólap maradt fenn. Erre az üres lapra vagy Szent-Ivány vagy Jaross

tarthatott igényt. Mindez pedig azt bizonyítja, hogy a két magyar párt együttesen szavazott, tehát a „kívánt egység megvolt”.³¹ A kisebbségi magyar pártpolitika fő kérdése ekkor már az volt, hogy a nemzeti párt a magyar pártok megosztottságának a hangsúlyozásával ki tudja-e kényszeríteni a magyar kormánykörök határozott fellépését a fúzió érdekében.

A pártfúzió éve

A két magyar párt vezetőinek a részvételével tárgyalások folytak Budapesten az egységes párt megalakításával kapcsolatban, 1936. január 7-én. A megbeszélésen határozat született, hogy Pataky Tibor kidolgoz egy tervezetet az egységes párt megteremtésére irányuló kezdeti lépésekről, és majd ennek az elfogadása után a külügyminiszter újabb megbeszélést fog összehívni. A következő napon, január 8-án a nemzeti párt elnöksége ülést tartott Pozsonyban. Az ülésen határozták el, hogy felhívást tesznek közzé a sajtóban, mely az egységes magyar párt megteremtésére szólít fel. Minderről a keresztényszocialisták mit sem tudtak, hiszen a nemzeti párti képviselők a pozsonyi ülésen kétnapi titoktartást fogadtak. A felhívást Szilassy Béla vitte Prágába, de Forgách Géza, a PMH szerkesztője megtagadta annak közlését. Szilassy azonban – mint a PMH szindikátusának a vezetője – szabadságra küldte és állásából felfüggesztette Forgáchot. A Prágai Magyar Hírlap így január 10-én leközzölte az egyesülésre szólító felhívást.³²

A csehszlovák rendőrségi jelentések is figyelemmel kísérték a magyar pártok között megindult egyesülési mozgalmat. Az egyik rendőrségi jelentés szerint az MNP néhány vezetője megegyezett a Gömbös környezetéhez tartozó személyekkel arról, hogy az egységes párt létrehozására szólító felhívást tesznek közzé a sajtóban. A megegyezésről a hivatalos magyar kormánysszervek sem tudtak, és a keresztényszocialisták előtt is titokban maradt. (Angyal 2004, 472–476. p.)

Esterházy január folyamán a magyar kormányköröknek készített jelentésében puccsnak nevezte a Prágai Magyar Hírlapban közzétett deklarációt. „Hogy képzelhető el egy együttműködés, hogy bízhatok fegyvertársamban akkor, ha ilyen puccsokat rendeznek meg és nem tartanak érdemesnek arra, hogy ilyen nagyfontosságú lépésről előzőleg informáljanak. [...] az MNP nem őszinte és állandóan hazug utakon jár...” – írta bíráló szavakkal Esterházy. Kérte „az illetékeseket, hogy Szent-Iványt az itteni közéletből eltávolítani szíveskedjék és pedig rögtön”. Esterházy rávilágított azokra a tényezőkre, melyek megnehezíthetik a pártfúziót: a keresztényszocialista párt nemzetiségi szekcióinak az esetleges leszakadása és a papi szárny kiválásának a lehetősége.³³

A nemzeti párt többsége a fúzió mellett foglalt állást. Nem tekintették a keresztényszocialista párt nemzetiségi szekcióinak sorsát a fúziót befolyásoló tényezőnek. A nemzeti párt tagjai közül egyedül Korláth Endre nem értett egyet a pártegyesüléssel. Kizártnak tartotta Kárpátalján az őslakos-politika feladását és egy kizárólagos magyar párt működését. Korláth a pártfúzió helyett a testvérpártok szoros együttműködésének a híve maradt. A nemzeti párt zsidó többségű helyi szervezetei is megosztottak voltak, tartottak ugyanis a zsidó szavazatok esetleges elvesztésétől. Összességében azonban elmondható, a nemzeti pártiak többsége úgy vélekedett, hogy a két párt programja lényegében ugyanaz, és csupán néhány pont hangsúlyozásának mértékében akadnak közöttük különbségek. Az OKP homogén magyar szervezetei szimpatizáltak a fúzióval, a párt szlovák, német, román és ruszin osztályai azonban elleneztek a pártegyesülést.

A keresztényszocialisták részéről leginkább a katolikus papság nem értett egyet az egyesülési mozgalommal, Petrášek Ágoston a legélesebben utasította vissza az egyesülésben való részvételt.³⁴

A keresztényszocialista párt állásfoglalása a Prágai Magyar Hírlapban 1936. január 14-én jelent meg, Válasz a Magyar Nemzeti Párt felhívására címmel, Szüllő és Esterházy aláírásával. A keresztényszocialisták nem kötelezték el magukat a fúzió mellett. Az OKP csak elvileg tette magáévá az egységes párt gondolatát, nyitva hagyta az ajtót a végső döntés számára. A keresztényszocialisták úgy látták, hogy a két párt fúziója semmiképpen sem lesz problémamentes folyamat.³⁵

Esterházy János 1936 januárjában személyesen látogatta végig pártja jelentősebb vidéki központjait, hogy az egyes helyi vezetőkkel megtárgyalhassa az egyesüléssel kapcsolatos problémákat, illetve hogy meggyőződhessen a vidéki pártszervezeteknek a fúzióhoz való hozzáállásáról. Azt tapasztalta, hogy amíg Nyugat-Szlovákiában viszonylag erős az esetleges pártegyesüléssel kapcsolatos ellenállás, a keleti szervezetek nem ellenzik. (Popély 1990b, 97–98. p.)

A nyugat-szlovákiai katolikus pártszervezetek január folyamán sorra a fúzió ellen foglaltak állást. Csakis abban az esetben lettek volna hajlandóak elfogadni az egyesülést, ha a nemzeti párt olvadna be a keresztényszocialista pártba. A párt keresztény jellegének a feladását főleg a nyugat-szlovákiai katolikus papok ellenezték. A keresztényszocialista pártban tevékenykedő katolikus papok egy része 1936. január 28-án Komáromban, Gregorovits Lipót vezetésével papi gyűlést tartott. A megtartott értekezletéről 1936. február 1-jén tudósított a Komáromi Lapok. Az értekezleten állást foglaltak a keresztényszocialista pártnak az egységes magyar pártba való beolvadása ellen. Az ülésen elfogadott határozat alapján a nyugat-szlovén papság „tiltakozik minden olyan kísérlet ellen, hogy az Országos Keresztényszocialista Párt függetlenségének és önállóságának feláldozásával a tervbe vett magyar egység pártjába beolvadjon”.³⁶

Kelet-Szlovénzkő, Gömör és Nógrád keresztényszocialista szervezetei a fúzió feltételül szabták a nemzetiségi szekciók megtartását és az egységes párt keresztény-szociális alapra helyezését. „Egy pártot akarunk, nem térünk le a keresztény és szociális alapról és nem engedjük el más nemzetiségű testvéreink kezét.”³⁷

A keresztényszocialista párt nyitrai helyi szervezete 1936. január 19-én rendkívüli közgyűlést tartott Jedlicska Gyula vezetésével. A gyűlés valamennyi szónoka az egyesülés ellen foglalt állást, és elutasító határozatot fogadtak el: „A nyitrai helyi szervezet egyhangúlag és határozottan ellene van ... annak, hogy a keresztényszocialista párt feláldozza függetlenségét és önállóságát és beleolvadjon a magyar egység pártjába.” (Popély 1990b, 96–97. p.)

Az OKP nemzetgyűlési képviselőjének, Porubszky Géának és Majthényi Lászlónak, a lévai körzet elnökének az ellentétes véleménye jól szemlélteti a párton belüli eltérő véleményeket. Porubszky szerint a fúzió a nemzetiségi szekciók leválását fogja eredményezni. (Popély 1990b, 100. p.) Majthényi László viszont támogatta az egységes párt gondolatát. A pártfúziótól a csehszlovákiai magyarság politikai súlyának növekedését várta. Majthényi szerint az egységes magyar párt több új magyar szavazatot szerezhet, mint amennyit a nemzetiségi szekciók esetleges kiválásával veszíthet.³⁸

A szlovák keresztényszocialista szervezetek a fúziót csak keresztény-szociális alapon, a nemzetiségi osztályok megtartása mellett látták megvalósíthatónak.³⁹ Ugyanezt a nézetet vallotta a keresztényszocialisták pap képviselője, Porubszky Géza és az egész katolikus papi szárny.⁴⁰

A Magyar Nemzeti Párt csallóközi szervezetei január folyamán Dunaszerdahelyen közös értekezletet tartottak, amelyen a létrehozandó egységes párttal kapcsolatos kérdésekről esett szó. Az ülésen Jaross kifejtette a fúzióval kapcsolatos nézeteit. A párt elnöke szerint az egységes párt növelni fogja a kisebbségi magyarság politikai súlyát a köztársaságban, és nagyobb befolyást fog gyakorolni magára a csehszlovákiai magyarságra is. Jaross bírálta a keresztényszocialisták őslakos-koncepcióját, mely szerinte már elavult és egyre kevésbé hatékony. A nemzeti párt többi vezetője Jarosshoz hasonlóan úgy vélte, hogy a szlovák és német szekciók esetleges kiválása nem jelent majd hátrányt sem az egységes párt, sem az azt elhagyó nemzetiségek számára. A párt vezetőségének az volt a véleménye, hogy „a szlováksággal, németséggel, ruszinsággal való testvéri kézfogás erősebb, ha ez a pártszövetség elve alapján történik, nemcsak azért, mert így a nemzeti sűrűlódási felületek kiküszöbölhetőek, de azért is, mert a magyarsággal együtt érző egyéb nemzetiségek politikai szervezeteinek nagyarányú fejlődése csak ezen az úton következhet be”. (Popély 1990b, 101–102. p.)

A Szlovák Néppárt hivatalos fóruma, a Szlovák 1936. január 11-i számában A mi magyarjaink egységes pártja (Jednotná strana našich Maďarov) című cikkében foglalkozott a fúzió kérdésével. A cikkíró szerint „a szlovák közvélemény kíváncsisággal várja a magyar politikai táboron belüli egyesülési folyamat kimenetelét.” Ugyanakkor konstatálta, hogy a keresztényszocialistáknak nehéz lesz elfogadni, hogy egy pártba olvadjanak a protestánsokkal.⁴¹ A szlovák nyelvű pártsajtó szimpatizált a pártfúzióval. Az egyesüléstől Hlinka azt remélte, hogy az egységes párt elveszíti szlovák szavazatait, melyek a Szlovák Néppárt ölébe hullnak majd.⁴² A cseh demokrata Národní listy aktivista politikát várt az egységes párttól. (Popély 1990b, 94–95. p.) A cseh szocialista sajtó nem tartotta kivitelezhetőnek az egyesülést, úgy vélte, hogy csak utasításra születhetne meg az egység. A cseh munkapárti Lidové noviny a rivális agrárpárt magyar szavazatainak csökkenését várta az egységes párttól.⁴³ A Lidové noviny szerint a fúzió megvalósulása esetén a katolikusok ki fognak válni az egységes pártból.⁴⁴

Február folyamán országsszerte sorozatos értekezleteket rendezett a két magyar párt. Élénk munka folyt mindkét pártban a fúzió előkészítésére.⁴⁵ A keresztényszocialista párt országos vezetősége február 5-én ülésezett Zsolnán. Az ülésen megtörtént az elvi állásfoglalás a fúzió mellett. Mindössze elvi állásfoglalásról volt szó, nem a fúzió tényleges kimondásáról. Esterházy hangsúlyozta, hogy a nemzeti pártot mindig szövetségeseinek tekintette, ám a nemzetiek január 10-i felhívását elsietettnek lépésnek tartotta, mely csak megnehezítette pártja helyzetét. „Minden előzetes megállapodás ellenére, meglepetésszerűen történt ennek a felhívásnak a kibocsátása, mely, őszintén mondom, bel- és külpolitikai szempontból is a legkedvezőtlenebb időben látott napvilágot és legkevésbé sem szolgálja azt a célt, amelynek érdekében megteremtődni látszott, hogy akármilyen viszonylatban is megszilárdítsa és megerősítse az itteni magyarság pozícióit” – bírálta Esterházy a kezdeményezést. A keresztényszocialisták népe-sebb tábora valóban a fúzió ellen foglalt állást, azonban a nemzetközi politikai helyzet és a csehszlovák belpolitika alakulása megkívánta az egyesülést. „Nekünk nem a hangulatokkal, hanem a realitásokkal kell számolnunk” – mondta beszédében Esterházy.⁴⁶

Magyarországon február második felében került sor azokra a tárgyalásokra, melyeken eldőlt az Egyesült Magyar Párt megalakulása. A tárgyalásokon a keresztényszocialisták részéről részt vett Szüllő Géza és Esterházy János, a nemzeti párt részéről Szent-Ivány József, Jaross Andor, Szilassy Béla, Korláth Endre és Nitsch Andor. Szüllő korábbi álláspontja mellett kitartva továbbra is ellenezte az egyesülést. A magyarországi kor-

mánykörök a nemzetiségi osztályok kiválásának a lehetősége ellenére is az egyesülés végrehajtása mellett döntöttek. A végső írásos egyezményt Tahy László államtitkár jelenlétében írták alá a pártvezetők 1936. március 6-án. A keresztényszocialisták ragaszkodtak követelésükhöz, Szent-Ivány visszavonulásához. A nemzeti pártiak válaszképpen Szüllő visszavonulását szabták feltételül. (Angyal 2002, 203–204. p.)

Az egyezmény megkötése után az Országos Keresztényszocialista Párt március 10-én, Pozsonyban tartott pártvezetőségi ülésén kimondta a pártfúziót. Esterházy kitarított követelése mellett, és kérte Szent-Ivány eltávolítását a politikai közéletből.⁴⁷ Esterházy a nemzeti párttal február folyamán folytatott tárgyalásainak eredményeit pártja számára kedvezően ítélte meg. A nemzeti párti képviselőkkel ugyanis sikerült elfogadtatni azt az elvet, hogy az egységes párt keresztény-szociális világnézeti alapon alakuljon meg, a nemzetiségi szekciók megtartása mellett. „Mi tehát semmit föl nem adtunk, semmiről le nem mondtunk, teljes felkészültségünkkel, teljes szellemi, erkölcsi erőnkkel megyünk bele ebbe az új közösségbe” – jelentette ki a pártelnök. (Popély 1990b, 105–106. p.)

A Magyar Nemzeti Párt szintén március 10-én, Érsekújváron megrendezett pártvezetőségi ülésén mondta ki a pártegyesülést. Szent-Ivány az ülésen beismerte, hogy pártja feladta azt az elképzelését, hogy a szlovákokkal és a németekkel az egységes párt csak pártszövetség keretében érintkezne, és elfogadták a keresztényszocialisták álláspontját, hogy a nemzetiségi szekciók továbbra is részei maradjanak a fúzió után létrejött egységes pártnak. (Popély 1990b, 107–108. p.) Érsekújváron, 1936. június 21-én hivatalosan is megtörtént a két magyar párt fúziója.⁴⁸

Andrej Hlinka pártjának orgánumai szimpátiával kommentálták a pártegyesülést, és Szlovenszko szempontjából előnyösnek ítélték. A cseh sajtó véleménye ezen a téren már megosztottabb volt. A cseh sajtóorgánumok álláspontja alapján a felvidéki katolikus blokk gondolata az egyesült magyar párt megalakulásával végleg megbukott. A cseh nemzeti szocialista sajtó szerint külső erők szorították rá a két pártot az egyesülésre, kelletlenül regisztrálta a fúziót, bízott a két párt heterogén elemeinek a széthúzásában.⁴⁹ A cseh munkapárti Lidové noviny és az agrárpárti Slovenský denník álláspontja szerint az egyesült párt vezére, Jaross, aki már a köztársaságban nőtt fel, hajlamosabb lesz a csehekkel való együttműködésre, mint elődei. A kormánypárti magyar sajtó, a Magyar Újság „kényszeregyesülésnek” nevezte a fúziót.⁵⁰ A kommunista Magyar Nap véleménye szerint csak a két magyar párt egybeolvadása történt meg, nem pedig a magyar egység jött létre.⁵¹

Befejezés

A kisebbségi magyar pártok egyesülési mozgalma több mint egy évtizedig elhúzódott. A fúzió folyamatát a pártok eltérő pártstratégiái, társadalmi és vallási különbségek, valamint személyi ellentétek nehezítették. A harmincas évek közepétől a pártfúzió már egy évtizede húzódozó folyamata felgyorsult. Az események felgyorsulásának az oka a nemzetközi helyzet magyar pártok számára kedvező alakulásában keresendő. A közeli revízió realitását látván a magyarországi kormánykörök már egyre határozottabban követelték a pártegyesülést. A kisebbségi magyar nyelvű sajtókiadványok és a többségi szlovák és cseh nyelvű sajtóorgánumok egyaránt figyelemmel kísérték a magyar pártok fúziójának folyamatát. Az egységes párt, az Egyesült Magyar Párt 1936. június 21-én,

Érsekújváron hivatalosan is megalakult. A párt elnöke Jaross Andor, ügyvezető elnöke Esterházy János lett.⁵² A fúzió után az egységes párton belüli felekezeti és társadalmi ellentétek nem szűntek meg, a szlovákok pedig nem igazán találták a helyüket a magyar többségű pártban. Az Egyesült Magyar Párt azonban minden borúlátó vélemény ellenére fennmaradt, és a visszacsatolásig hátralevő időszakig meghatározó szerepet játszott a csehszlovákiai magyar kisebbség politikájának alakításában.

Jegyzetek

1. *PMH*, 1925. március 27. 1. p.
2. *PMH*, 1925. április 7. 1. p.
3. MOL K 64, 12. csomó, 7. tétel, 142/res/925.
4. A keresztényszocialista párton belül 1925-re két tábor alakult ki, a Körmeny-Ékes Lajos vezette keleti és a Lelley Jenő irányította nyugati csoport. Az OKP elnöke, Lelley Jenő 1925 májusában lemondott a pártelnöki posztról, augusztusban a pártnak új elnöke lett Szüllő Géza személyében. Az OKP 1925 szeptemberében hivatalosan is két részre szakadt, a Szüllő vezette Országos Keresztényszocialista Pártra és a Lelley vezette Nyugat-szlovenszkió Keresztényszocialista Pártra.
5. *PMH*, 1925. október 6. 1–3. p.
6. MOL K 64, 12. csomó, 7. tétel, 142/res/925.
7. *PMH*, 1925. október 20. 1–2. p.
8. MOL K 64, 12. csomó, 7. tétel, 444/res/925.
9. *PMH*, 1926. február 12. 3. p.
10. *PMH*, 1926. augusztus 3. 2. p.
11. MOL K 64, 17. csomó, 7. tétel, 492/res/926.
12. MOL K 64, 17. csomó, 7. tétel, 346/res/926.
13. Uo.
14. MOL K 64, 17. csomó, 7. tétel, 395/res/926.
15. MOL K 64, 17. csomó, 7. tétel, 498/res/926.
16. MOL K 64, 17. csomó, 7. tétel, 582/res/926.
17. MOL K 64, 17. csomó, 7. tétel, 581/res/926.
18. MOL K 64, 21. csomó, 7. tétel, 88/res/927.
19. MOL K 64, 21. csomó, 7. tétel, 332/res/927.
20. MOL K 64, 27. csomó, 7. tétel, 179/res/928.
21. MOL K 64, 27. csomó, 7. tétel, 346/res/928.
22. *PMH*, 1929. szeptember 25. 1–2. p.
23. *PMH*, 1929. október 4. 1–2. p.
24. OSZK KT, Szüllő-hagyaték, fond X, X/15.
25. MOL K 64, 37. csomó, 7. tétel, 52/res/930.
26. *PMH*, 1932. augusztus 19. 1. p.
27. MOL K 64, 48. csomó, 7. tétel, 594/res/932.
28. MOL K 64, 48. csomó, 7. tétel, 643/res/932.
29. MOL K 64, 62. csomó, 7. tétel, 348/res/935.
30. *PMH*, 1935. október 24. 1–2. p.
31. OSZK KT, Szüllő-hagyaték, fond X, 10/11.
32. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 36/res/936.
33. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 36/res/936.
34. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 50/res/936.
35. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 51/res/936.
36. *Komáromi Lapok*, 1936. február 1. 4. p.

37. *PMH*, 1936. január 23. 3–4. p.
38. *PMH*, 1936. január 26. 3. p.
39. *PMH*, 1936. január 28. 6. p.
40. Uo. 4. p.
41. *Slovák*, 1936. január 11. 1. p.
42. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 50/res/936.
43. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 40/res/936.
44. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 51/res/936.
45. *PMH*, 1936. február 1. 4. p.
46. *PMH*, 1936. február 6. 3. p.
47. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 211/res/936.
48. *PMH*, 1936. június 21. 1. p.
49. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 455/res/936.
50. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 456/res/936.
51. MOL K 64, 66. csomó, 7. tétel, 455/res/936.
52. *PMH*, 1936. június 23. 1–4. p.

Felhasznált irodalom

- Angyal Béla 2001. A csehszlovákiai magyarság választói magatartása a két világháború között. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2. évf. 1. sz. 3–48. p.
- Angyal Béla 2002. *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből 1918–1938*. Galánta–Dunaszerdahely, Fórum Intézet–Lilium Aurum.
- Angyal Béla (szerk.) 2004. *Dokumentumok az Országos Keresztényszocialista Párt történetéhez 1919–1936*. Somorja–Dunaszerdahely, Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum.
- Angyal Béla 2006. A csehszlovákiai magyar pártok viszonya a prágai kormányzatokhoz és a szlovák autonomista törekvésekhez. In Bárdi Nándor–Simon Attila (szerk.): *Integrációs stratégiák a magyar kisebbségek történetében*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet, 321–341. p.
- Darvas János 1938. Politikai életünk húsz éve. In Borsody István (szerk.): *Magyarok Csehszlovákiában 1918–1938*. Budapest, Ország Útja, 56–76. p.
- Lipták, Lubomír (szerk.) 1992. *Politické strany na Slovensku 1860–1989*. Bratislava, Archa.
- Popély Gyula 1990a. A kisebbségi magyar pártpolitika megújulása a harmincas évek első felében. *Regio*, 1. évf. 3. sz. 97–132. p.
- Popély Gyula 1990b. A magyar pártok 1936. évi fúziója Csehszlovákiában. *Regio*, 1. évf. 4. sz. 92–111. p.

Levéltári források

- Magyar Országos Levéltár, Külügyminisztérium, Politikai Osztály rezervált iratai (MOL K 64).
Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár, Szülő-hagyaték, fond X (OSZK KT).

ANITA ELEK

ATTEMPTS TO ESTABLISH A POLITICAL UNITY OF CZECHOSLOVAKIAN HUNGARIANS BETWEEN THE TWO WORLD WARS

The Hungarian party politics in Czechoslovakia made attempts to create a unified Hungarian political party in the 1920s. These attempts transcended the confines of the institutionalized cooperation between political parties; it was a try to make a party, standing for the whole Hungarian minority in Czechoslovakia. The process of the fusion of political parties was observable in the interwar period. The different Hungarian political parties had different ideas and strategies to achieve the common aim, and beyond that the religious and social differences and personal conflicts set back the process of the unification. The Issue was followed by the press of the Hungarian minority, and also by the Slovak and Czech media. The Slovak party press had a positive opinion about the Hungarian parties' fusion trials. From the 1930's on, the process of the unification of Hungarian political parties had speeded up. It was the consequence of the international circumstances, which created a point of vantage for the Hungarian revision. The Hungarian government increasingly asserted the fusion (of the parties). The Unified Hungarian Party was established in Érsekújvár, 21st June, 1936. The religious and social oppositions within the party had still remained, Slovaks could not find their position in the Hungarian party. In spite of the problems, the unified Hungarian party was working towards the first step of the Hungarian revision and played an important role in the representation of the Hungarian minority's policy.